

ایران مترصد بهره‌برداری از بی‌ثباتی ناشی از فروپاشی افغانستان است

به قلم فرزین ندیمی (/fa/experts/frzyn-ndymy/)

۲۳ سپتامبر ۲۰۲۱

همچنین دست‌یافتنی به

/ (English (/policy-analysis/iran-poised-exploit-uncertainties-afghan-collapse

العربية (/ar/policy-analysis/ayran-mstdt-lastghlal-dm-alyqyn-mn-alanhyar-alafghany/)

درباره نویسنده

فرزین ندیمی (/fa/experts/frzyn-ndymy/)

او پیش از این برای موسسه واشنگتن در باره استراتژی تهران در باره استفاده از جنگ افزارهای دریایی ایران در جنگ نامتقارن نوشته است

تحلیل کوتاه

از زمان سقوط کابل و حتی خیلی پیش‌تر از آن مقامات ایرانی اشاراتی می‌کردند حاکی از این که چگونه می‌توانند از پیروزی طالبان در افغانستان برای پیشبرد اهداف خود در خاورمیانه استفاده کنند هرچند که نگران سرنوشت شیعیان افغانستان نیز هستند

بیانیه‌های رسمی و اخبار رسانه‌های ایران تا امروز نشان می‌دهد که رژیم ایران از سقوط ناگهانی لیبرال دموکراسی نوظهور در افغانستان به نحوی خوشایند غافلگیر شده و مفسران آن به شکل محتاطانه‌ای از تسلط طالبان بر افغانستان و هرج و مرج آخرین روزهای دولت این کشور که تحت حمایت غرب بود ابراز رضایت می‌کنند در سال ۱۹۹۸ ایران که سال‌ها «ائتلاف شمال» گروه مخالف طالبان را تجهیز تسلیحاتی و تأمین مالی می‌کرد نزدیک بود با طالبان وارد جنگ شود و حتی تا سال ۲۰۱۵ علی‌خامنه‌ای رهبر جمهوری اسلامی هنوز از طالبان به عنوان «این قوم متعصب و وحشی و بیگانه از تعالیم نورانی اسلام و بی‌خبر از قوانین عمومی جهان» یاد می‌کرد.

اما امروز چهره‌های ارشد رژیم ایران مانند رسول موسوی از مقامات ارشد وزارت خارجه به آسانی این گروه را «امارت اسلامی (https://twitter.com/rasmou/status/1425902581122015241)» می‌نامند که نام مطلوب طالبان است و رسانه‌های دولتی از طالبان به عنوان یک جنبش تعدیل‌شده نام می‌برند در همین حال ابراهیم رئیسی رئیس‌جمهور جدید برای دولت برکنار شده افغانستان اشکی نریخت و در عوض «شکست و عقب‌نشینی نظامی (https://tn.ai/2555460)» آمریکا را فرصتی برای همه افغان‌ها در جهت دستیابی به صلح پایدار دانست چه چیزی پشت این تغییر رویه نهفته است و چه پیامدهایی برای سیاست کوتاه مدت ایران در افغانستان و فراتر از آن دارد

تخریب منافع آمریکا در ضمن حراست از منافع ایران

پیش از تغییر اخیر در توصیفات عمومی از طالبان ایران ظاهراً ماه‌ها در پشت صحنه کار می‌کرد تا از آخرین بخش این جنگ طولانی و فرسایشی از جمله ضمانت‌های مربوط به ایمنی همکیشان شیعه در افغانستان بهره‌مند شود به عنوان مثال تهران هنگام سقوط هرات با جمعیت شیعه قابل توجه آن به دست جنگجویان سنی و تندرو طالبان در ۱۵ اوت هیچ نگرانی از خود نشان نداد که احتمالاً بیانگر این است که قبلاً با این گروه به توافقی رسیده بوده است به گزارش خبرگزاری دولتی تسنیم مقامات طالبان اخیراً به تهران اطمینان

داده‌اند که شیعیان افغانستان می‌توانند فعالیت‌های مذهبی خود را آزادانه و در کمال امنیت انجام دهند از جمله برگزاری مراسم محرم که در روز مقدس عاشورا به اوج خود می‌رسد با این همه ویدئوهای جدیدی که از هرات در شبکه‌های اجتماعی منتشر می‌شود نشان می‌دهد که جنگجویان طالبان در جریان عزاداری‌ها اختلال کرده‌اند.

چرخش ایران به سمت طالبان و فاصله‌گیری‌اش از دولت طرفدار غرب در افغانستان موضوع جدیدی نیست. در دو دهه گذشته خامنه‌ای با دقت نقش آمریکا را در شکست این گروه در سال ۲۰۰۱ نادیده گرفته و خواهان (<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=965>) ایجاد یک رژیم مستقل و عمیقاً اسلامی در این کشور بوده است. آن چه به نظر می‌رسد امروز طالبان بار دیگر تصمیم به تشکیل آن گرفته است. سپس خامنه‌ای بعد از سال‌ها طرد مشروعیت طالبان از سال ۲۰۱۵ به این سو ناگهان بدگویی و انتقاد شدید از طالبان را کنار گذاشت. از آن زمان او بنا به هر دلیلی که داشت بر تقویت ایده مقاومت در برابر «شرارت» آمریکایی‌ها در افغانستان متمرکز شد و مکرراً به قیاس «مقاومت» در میان افغان‌ها، سوری‌ها، عراقی‌ها و یمنی‌ها پرداخت.

وضعیت جدید پیش آمده در افغانستان در سطح منطقه‌ای عدم اطمینان زیادی برای سیاست ایالات متحده در خاورمیانه ایجاد می‌کند و ایران احتمالاً از این وضعیت استفاده خواهد کرد تا نیروهای نیابتی متعدد خود را در منطقه برای افزایش فعالیت در هفته‌ها و ماه‌های آینده تشویق کند. ایران حتی ممکن است تلاش کند تا طالبان را نیز در «محور مقاومت» خود به خدمت بگیرد که در عمل به معنای تامین محموله‌های سوختی، پول و سلاح‌های پیشرفته ساخت ایران برای این گروه است. تهران قبلاً مقداری سلاح در اختیار طالبان قرار داده است. از قرارهایی که گزارش می‌شود (<https://warontherocks.com/2020/09/a-new-look-at-irans-complicated-relationship-with-the-taliban/>)، وقتی علی شمخانی دبیر شورای عالی امنیت ملی در دسامبر ۲۰۱۸ به کابل سفر کرد به دولت افغانستان گفت که ایران سلاح‌های سبک به طالبان داده است.

طالبان در حملات خود در سراسر کشور به انبارهای بزرگی از سلاح‌های پیشرفته آمریکایی به ارزش میلیاردها دلار دست یافته است. برخی از این سلاح‌ها ممکن است نهایتاً به دست نیروهای ایرانی، شبه نظامیان نیابتی ایران یا گروه‌های تروریستی برسد. در مقابل تهران نیز ممکن است به طالبان کمک کند تا زرادخانه‌ای را که تصرف کرده در شرایط عملیاتی حفظ کند.

نقش شبه نظامیان افغان تحت حمایت ایران چیست

پیش از تحولات مهم اخیر این انتظار می‌رفت که تیپ فاطمیون گروه شبه‌نظامی نیابتی ایران - شامل هزاران جنگجوی باتجربه افغان که از سال ۲۰۱۲ در خدمت رژیم اسد در سوریه بوده‌اند - حداقل در مناطق شیعه‌نشین در مقابله با قدرت‌گیری احتمالی طالبان نقش فعالی (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/iran-sets-its-eyes-afghanistan>) ایفا کند. با این حال در ۱۲ اوت این شبه‌نظامیان شایعات مبنی بر استقرار نیروهای خود در افغانستان را تکذیب کردند. آنها همچنین در بیانیه خود از خروج نیروهای آمریکایی از افغانستان ابراز شادمانی کردند و به استهزاء لیبرال دموکرات‌های افغانستان پرداختند.

با این حال انکار مداخله فاطمیون وحی فتنل نیست. اعضای فاطمیون در صورتی که ایران آنها را در افغانستان مستقر کند می‌توانند اطلاعات ارزشمندی برای نیروی قدس ایران جمع‌آوری کنند. بنابراین خیلی محتمل است که برخی از آنها در میانه هرچومرچ کنونی در آنجا فعالیت داشته باشند. در عین حال چنین فعالیت‌هایی در مقایسه با مبارزات وسیعی که ایران چندین سال پیش در عراق برای مقابله با داعش - گروه جهادی سنی که شباهت‌های ایدئولوژیکی زیادی با طالبان دارد - انجام داد بسیار محدود و خویشتندارانه است. خودداری از اعزام گسترده فاطمیون به افغانستان ممکن است راهکار ایران برای حفظ این واحد نظامی به عنوان یک سرمایه ارزشمند نظامی و سیاسی به منظور استفاده در برنامه‌های آتی افغانستان باشد.

نتیجه‌گیری

با فرونشستن گرد و غبار تغییرات در افغانستان و روشن‌تر شدن صحنه انتظار می‌رود که ایران رویکرد خود را در قبال افغانستان طوری تغییر دهد و متناسب‌سازی کند که بیشترین بهره را از سقوط دولت عاید خود سازد. این تغییر سیاست علاوه بر پیگیری روابط با طالبان احتمالاً به این معنا هم خواهد بود که ایران با عزم و اعتماد به نفس بیشتری ایالات متحده و شرکایش را به ویژه در عراق سوریه و یمن تحت فشار بگذارد.

تهران همچنین احتمالاً برنامه‌های قدیمی خود را برای عملیات نظامی فرامرزی در افغانستان مورد تجدیدنظر قرار می‌دهد. عمدتاً به این منظور که از آمادگی نیروهای خود برای مبارزه با طالبان در صورت به هم خوردن هماهنگی فعلی یا توافق‌های آینده‌اش با آنها اطمینان حاصل کند. ایرانی‌ها هرگز طالبان را به عنوان یک متحد طبیعی نمی‌بینند. فارغ از قرابت در گرایش ضدآمریکایی دو طرف همچنان رقیب ایدئولوژیکی یکدیگر با تاریخی از رنجش‌های دوسویه باقی می‌مانند. در همین چارچوب ایران بیشتر مراقب جمعیت سنی خود در استان‌های هم‌مرز با پاکستان و افغانستان خواهد بود. به ویژه بعد از اینکه مولوی عبدالحمید اسماعیل زهی روحانی عالی‌رتبه سنی ایران صراحتاً در ۱۷ اوت به طالبان تبریک گفت. به علاوه رژیم ایران با توجه به دخالت جدی طالبان در فعالیت‌های مربوط به قاچاق

مواد مخدر در گذشته نگران افزایش قاچاق مواد مخدر از طریق افغانستان است.

همزمان دلایلی منطقی وجود دارد که انتظار داشته باشیم ایران و طالبان با هم ائتلاف کنند حتی اگر این ائتلاف به سطح تاکتیکی محدود شود. به هر حال اختلافات شیعه و سنی تا زمانی که آنها دشمنان مشترکی داشته باشند مانع از ایجاد روابط نزدیک ایران با گروه‌های مشابه (مثل حماس و جهاد اسلامی فلسطین) نشده است. همکاری با طالبان منافع زیادی برای ایران دارد از جمله: دور نگه داشتن گروه‌های افراطی‌تر (مثل داعش) ایجاد روابط اقتصادی و سیاسی نزدیک‌تر با حاکمان افغانستان و اینکه شاید ایران را قادر سازد تا به مناطق دوردستی دسترسی پیدا کند که دارای اکثریت جمعیت شیعه هستند - مثل گلگت-بلتستان منطقه استراتژیک کشمیر که به افغانستان و چین متصل است.

در مورد القاعده باید دید آیا رژیم ایران به اعضای ارشد این گروه که در حال حاضر در ایران اقامت دارند اجازه می‌دهد به افغانستان بروند یا خیر. با توجه به این احتمال و سایر خطرات امنیتی آمریکا باید مطمئن شود که از نظر کفایت اطلاعاتی، پیش و شناسایی توانایی کافی برای کنترل افغانستان و مرزهای آن با ایران و پاکستان را داراست. این نکته اهمیت بیشتری به پایگاه‌های موجود آمریکا در خاورمیانه می‌دهد.

❖ *فرزین ندیمی هموندیار انستیتو واشنگتن و متخصص در امور امنیتی و دفاعی ایران و منطقه خلیج فارس است.*

RECOMMENDED

BRIEF ANALYSIS

Iran Takes Next Steps on Rocket Technology

فوریہ ۲۰۲۲ ۱۱

Farzin Nadimi

[\(/policy-analysis/iran-takes-next-steps-rocket-technology\)](#)

BRIEF ANALYSIS

Saudi Arabia Adjusts Its History, Diminishing the Role of Wahhabism

فوریہ ۲۰۲۲ ۱۱

Simon Henderson

[\(/policy-analysis/saudi-arabia-adjusts-its-history-diminishing-role-wahhabism\)](#)

ARTICLES & TESTIMONY

Podcast: Breaking Hezbollah's Golden Rule

فوریه ۲۰۲۲

Matthew Levitt

(/policy-analysis/podcast-breaking-hezbollahs-golden-rule)

TOPICS

(fa/policy-analysis/trwrysm/) تروریسم

(fa/policy-analysis/nzamy-w-amnyty/) نظامی و امنیتی

REGIONS & COUNTRIES

(fa/policy-analysis/ayran/) ایران